

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

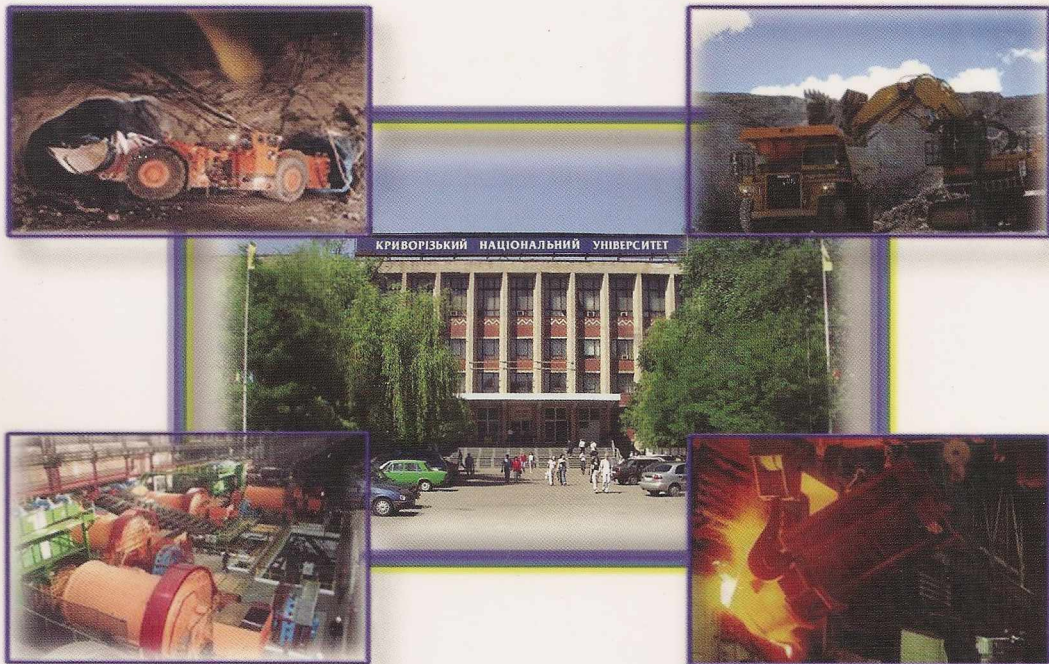
ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Міжнародна науково-технічна конференція

Матеріали конференції

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ
ТА СУСПІЛЬСТВА**

Т о м 2

22-25 травня 2013 року

Кривий Ріг

УДК 378.147

В. В. ІВАНОВА,

к.пед.н, доцент, Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Кривоїзький національний університет»

E-mail: fialka2503@list.ru

Л. В. ГРИГОРЕНКО,

к.пед.н, доцент, Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Кривоїзький національний університет»

E-mail: grigorenko1953@mail.ru

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ТВОРЧОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Розглянуто особливості самостійної роботи як складової підготовки формування й розвитку творчого фахівця в вищих навчальних закладах.

Радикальні зміни в системі народної освіти, перебудова її на принципах гуманізації об'єктивно вимагає того, щоб у школі з'явився вчитель нового типу, вчитель-професіонал, здатний творчо вирішувати навчально-виховні завдання, що поставлені перед сучасною школою.

Проблема підготовки майбутніх учителів була й залишається однією з найбільш актуальних. Болонська угода європейських країн загострила питання якості сучасної освіти й підготовки педагогічних кадрів, здатних виконувати соціальне замовлення, брати активну участь у духовному відродженні сучасного суспільства. Професіоналізм педагога значною мірою зумовлює результативність і якість освітнього процесу. У зв'язку з цим професійний ріст та результативність підготовки майбутніх вчителів не може розглядатися як їх особиста проблема – вона набуває статусу соціального й педагогічного. Саме в цьому плані велике значення має пошук шляхів забезпечення якісної педагогічної освіти, удосконалення навчального процесу у вищій школі, мотивів та стимулів, що позитивно впливають на творче зростання і професійне становлення особистості майбутніх фахівців.

Самостійна робота студентів як предмет дослідження цікавить багатьох педагогів і психологів. В одних дослідженнях увага вчених акцентується на змісті, формах (В. Журавльов, Н. Кузьміна, О. Григор'єва). В інших роботах об'єктом дослідження стає процес формування творчих якостей вчителя, шляхи становлення його творчих здібностей та майстерності (В. Сластьонін, П. Підкасистий, В. Васильєв).

Різноманітні погляди на дослідження самостійної роботи як складової підготовки творчого фахівця зумовили і різні результати. Так, при першому погляді результатом дослідження є перелік знань, умінь та навичок, якими повинен володіти педагог, щоб з успіхом справлятися зі своїми професійними функціями. При другому – сукупність творчих якостей, які забезпечують результативність педагогічної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що процес творчого становлення студентів в умовах вищої школи стає можливим лише при наявності мінімуму умов як об'єктивного, так і суб'єктивного порядку. Психічна регуляція професійної діяльності є складний акт, який передбачає не тільки наявність певних професійних знань і умінь, а і сформованості у майбутніх спеціалістів комплексу якостей і властивостей творчої особистості, що відповідають вимогам педагогічної професії. Тому все реальніше відчувається потреба у підході, при якому предметом дослідження є творча діяльність як цілісне явище, а не окремі її аспекти.

Проте, вирішення завдань, пов'язаних з подальшим удосконаленням підготовки педагогічних кадрів, знаходиться в прямій залежності не тільки від орієнтації студентів на творчого вчителя, а і від залучення їх до самостійної роботи.

На актуальність даного аспекту вказував О. Петровський, якій відзначав, що вища педагогічна освіта призвана сформувати творчу особистість майбутніх вчителів, цілеспрямовано і продуктивно розвивати запас професійних знань і умінь, якими повинен володіти випускник вищої школи, приступаючи до самостійної професійної діяльності.

Пошук оптимальних шляхів підготовки творчого фахівця в умовах вищої школи пов'язаний з реорганізацією не тільки дидактичної і методичної основи навчальних занять, а і з

перебудовою всієї організації самостійної роботи як важливої ланки у професійній підготовці майбутніх вчителів.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що інтерес до самостійної роботи, як важливої складової підготовки творчого фахівця надзвичайно вагомий. Але у вирішенні цієї проблеми немає єдиної точки зору. Перш за все спостерігається розбіжність у визначенні сутності самостійної роботи. Одні дослідники розглядають самостійну роботу як специфічний педагогічний засіб організації і управління самостійною діяльністю студентів (С. Архангельский, В. Буряк, М. Гарунов). Інші дослідники розглядають самостійну роботу як різні види і форму навчальної діяльності по засвоєнню необхідного обсягу та змісту навчального матеріалу, який передбачений навчальною програмою, і розвитком їх інтелектуальних і творчих якостей (В. Васильєв, В. Гроздева).

На нашу думку, при визначенні сутності самостійної роботи у вищій школі необхідно виходити із специфіки педагогічної діяльності і сучасних вимог, які висувуються суспільством до вчителя. Розглядаючи самостійну роботу як складову підготовки творчого фахівця, ми переконані – це система різноманітних завдань, які виконуються студентами в аудиторний і позааудиторний час, з метою засвоєння професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, розвитку педагогічного кругозору, вироблення професійно значущих якостей особистості вчителя, накопичення досвіду нестандартної творчої діяльності.

Аналіз практики вищої школи дозволяє говорити про те, що незважаючи на постійні зміни в структурі навчальних планів і програм, методах і формах організації навчальної роботи, існують протиріччя між творчою природою педагогічної діяльності й масово-репродуктивним характером підготовки вчителя; між складністю професійних функцій сучасного педагога й недостатньо розвинутою здатністю випускників педвузу до самостійного творчого їх виконання.

Вирішення цих протиріч неможливо без пошуку додаткових резервів навчально-виховного процесу вищої школи, одним із яких є самостійна робота, що покликана сьогодні формувати в студентів уміння ставити перед собою та самостійно вирішувати навчально-пізнавальні завдання, самостійно здобувати знання й творчо застосовувати їх на практиці.

У сучасних умовах реформування всіх видів навчальної роботи важливо акцентувати увагу на розвитку творчої активності, пізнавальної самостійності, уміннях застосовувати знання в нестандартних ситуаціях. Складність завдань вузівської роботи визначає діяльність, засновану не тільки на наявності знань, але й на активності, самостійності. У цьому значна роль належить самостійній роботі студентів. При раціональній організації й педагогічно грамотному керівництві цей вид пізнавальної діяльності є важливим чинником формування творчої особистості майбутнього вчителя з нестандартним мисленням, високим рівнем спрямованості на творчу самореалізацію.

Серед професійно орієнтованих якостей велике значення має самостійність, від ступеня сформованості якої багато в чому залежить результативність творчої роботи педагога. Низький рівень розвитку цієї якості служить причиною тих утруднень, які мають місце в педагогічній діяльності студентів у період практики й учителів шкіл. Тому, ще в роки навчання в педвузі необхідно знаходити резерви розвитку цієї якості не тільки під час навчальних занять. Більші можливості в цьому плані має самостійна робота студентів.

Мислення педагога-майстра характеризується самостійністю, швидкістю, воно спирається на розвинену спостережливість і творчу уяву – найважливішу основу передбачення, без якого неможлива педагогічна творчість. Розвиток у майбутніх педагогів здатності до передбачення, моделюванню результатів педагогічного впливу, змісту діяльності відповідно до мети педагогічної роботи визначає творчу індивідуальність у самостійній професійній діяльності студентів. Досягти цього можна лише в процесі використання активних форм пізнавальної діяльності студентів не тільки на навчальних заняттях, але й у процесі самостійної роботи.

При організації самостійної роботи необхідно створювати умови, що забезпечують процес переносу знань у нові нестандартні умови, з максимальним використанням життєвого досвіду студентів, орієнтацією їх на майбутню професійну діяльність, активізацією пізнавальної діяльності за допомогою прийомів значенневого перегрупування навчального матеріалу.

Якщо при традиційному підході до організації самостійної роботи студенти, в основному, засвоюють та відтворюють навчальну інформацію, то запропонована технологія організації самостійної роботи орієнтована на розвиток творчих можливостей тих, хто навчається.

При плануванні, організації й проведенні самостійної роботи варто виходити не тільки з обсягу й змісту навчального матеріалу, скільки акцентувати зусилля студентів на розвиток їх творчої активності, уміннях застосовувати знання в нестандартних умовах формування професійної компетентності й готовності до творчої діяльності.

За справедливим твердженням А. Леонтєва, реальне підґрунтя особистості людини лежить не в глибинах його природних задатків, не в придбаних навичках, знаннях, уміннях, у тому числі й професійних, а в тій системі видів діяльності, які реалізуються цими знаннями й уміннями.

Тому однієї з важливих завдань самостійної роботи є залучення студентів в активну пізнавальну діяльність. Ця діяльність організується з урахуванням індивідуальних особливостей і можливостей студентів.

Не менш значиме завдання самостійної роботи в педвузі полягає у пробудженні інтересу студентів до науки, розвитку їхнього вміння бачити, що стоїть за теоретичними положеннями та які існують шляхи застосування фундаментальних положень. Фундаментальні теоретичні знання є основою творчих пошуків починаючих педагогів, джерелом їхньої дослідницької діяльності. Ще А. Дистервег зазначав, що без прагнення до наукової праці вчитель неминуче підпадає під владу механістичності, рутинності, банальності.

Підвищення ролі й результативності самостійної роботи у формуванні творчого фахівця, насамперед, залежить від їх уміння самостійно працювати з потоком інформації, управляти ним, використовувати інформацію як інструмент вирішення навчальних завдань.

Технологія організації самостійної роботи передбачає розмаїтість видів навчальних завдань, які пропонуються для самостійного виконання. Включення в самостійну роботу завдань, що вимагають від студентів активних дій й творчого вирішення педагогічних завдань, є діючим засобом формування якостей особистості, що забезпечують її творчий початок. Спосіб побудови цих завдань різний. Доцільно сполучати: репродуктивний спосіб, основою якого є повторення, закріплення, відтворення тощо; дослідницький спосіб, що припускає активізацію творчих здібностей і самостійність студентів при виконанні завдань; спосіб моделювання професійних ситуацій, що вимагає активних дій студентів і нестандартного вирішення запропонованих завдань.

Зміст завдань підбирається таким чином, щоб їх виконання давало можливість студентам не тільки засвоювати певний обсяг наукової інформації, але й самостійно мислити, шукати способи рішень, використовувати особистий досвід і спостереження. Сполучення різних способів побудови завдань значно активізує позицію студента в процесі самостійної роботи.

Конкретизуючи зміст практичної реалізації завдань самостійної роботи з підготовки студентів до творчої діяльності, можна виділити такі напрямки: формування стійких позитивних мотивів й установки займатися самостійною роботою; оволодіння методикою й технологією самостійної пізнавальної діяльності та науково-дослідної роботи; формування творчого мислення, дослідницьких умінь і навичок; розвиток рис та якостей особистості, що забезпечують результативність творчої, пізнавальної діяльності студентів.

Таким чином, самостійна робота – важлива складова формування творчої особистості майбутнього педагога з нестандартним мисленням, з високим рівнем спрямованості на творчу саморегуляцію, всебічний прояв власного творчого «Я». Самостійна робота містить великі можливості у формуванні професійно-педагогічних поглядів і переконань студентів, у розвитку їх активно-творчої професійної позиції. Ми переконані, що професіоналізація змісту самостійної роботи розробка системи завдань на основі принципу рольової перспективи і моделювання ситуацій, які вимагають від активних дій в обстановці професійного вибору і творчого вирішення педагогічних задач дозволить забезпечити високий рівень підготовки творчого фахівця в умовах вищої школи.